INFORMATIKA FANINI O'QITISHDA O'QUVCHILARNING SUN'IY INTELLEKT JAVOBLARINI TANQIDIY BAHOLASH KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISH

Baymanova Zamira Boboyevna
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.23153391

Kalit so'zlar: tanqidiy fikrlash, AI savodxonligi, informatika ta'limi, generativ sun'iy intellekt, formativ baholash.

Generativ sun'iy intellekt (GSI) ba'zan noto'g'ri, ammo ishonarli ko'rinadigan javoblar beradi [1]. Shu sababli o'quvchining GSI natijasini tanqidiy baholay olishi AI savodxonligining muhim tarkibiy qismi sifatida e'tirof etiladi [2]. Informatika fani bu ko'nikmani shakllantirish uchun qulay maydon: dastur kodi, algoritm yoki hisob natijasini amalda sinab ko'rish va xatoni ob'ektiv aniqlash mumkin.

Tanqidiy fikrlashning ekspertlar kelishgan ko'nikmalari — talqin, tahlil, baholash, xulosa chiqarish, tushuntirish va o'z-o'zini boshqarish [3]. Ularni GSI javobi bilan ishlashga moslab, o'quvchilar uchun to'rt qadamli algoritm taklif etiladi:

1. **Tushun** (talqin): javob aynan nimani da'vo qilayotganini o'z so'zlari bilan ifodalash.
2. **Sinab ko'r** (tahlil): javobni test ma'lumotlari, jumladan chegaraviy holatlar (masalan, bo'sh ro'yxat) bilan tekshirish.
3. **Taqqosla** (baholash): javobni darslik, rasmiy hujjat yoki boshqa ishonchli manba bilan solishtirish.
4. **Asosla** (xulosa va tushuntirish): javobning to'g'ri yoki noto'g'riligini dalil bilan izohlash va tuzatilgan variantni taklif etish.

Algoritmni mustahkamlash uchun "xatoni top" topshirig'i qo'llaniladi. Masalan, o'qituvchi ro'yxat elementlarining o'rtacha qiymatini hisoblovchi funksiyani "GSI yozgan kod" sifatida beradi. Funksiya oddiy ro'yxatlarda to'g'ri ishlaydi, ammo bo'sh ro'yxat berilganda nolga bo'lish xatosi bilan to'xtaydi. O'quvchilar kodni turli test ma'lumotlari bilan sinab, xatoni topadi, sababini tushuntiradi va tuzatadi. Bunday topshiriq o'quvchini GSI javobiga so'zsiz ishonishdan emas, uni tekshirishdan boshlashga o'rgatadi.

Ko'nikma rivoji formativ baholash [4] doirasida quyidagi mezonlar bo'yicha kuzatilishi tavsiya etiladi: (a) qo'llangan tekshirish usullari soni va sifati; (b) topilgan xatoning asoslanganligi; (v) tuzatish taklifining to'g'riligi.

Demak, informatika darslarida GSI javoblarini tanqidiy baholashga qaratilgan topshiriqlar tizimi o'quvchilarda mustaqil fikrlash va tekshirish madaniyatini shakllantiradi hamda ularni sun'iy intellekt davrida mas'uliyatli foydalanuvchi bo'lishga tayyorlaydi.

Adabiyotlar

1. Kasneci E. et al. ChatGPT for good? On opportunities and challenges of large language models for education // Learning and Individual Differences. 2023. Vol. 103. Art. 102274.
2. Long D., Magerko B. What is AI literacy? Competencies and design considerations // Proceedings of the 2020 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems. New York: ACM, 2020. P. 1–16.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

3. Facione P.A. Critical thinking: A statement of expert consensus for purposes of educational assessment and instruction (The Delphi Report). Millbrae, CA: California Academic Press, 1990.
4. Black P., Wiliam D. Assessment and classroom learning // Assessment in Education: Principles, Policy & Practice. 1998. Vol. 5, No. 1. P. 7–74.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.